

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890. Första Kammaren. N:o 32.

Lördagen den 3 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Fortsattes föredragningen af särskilda utskottets för behandling af förslag angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna utlåtande n:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 17, äfvensom i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen.

3 punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

4 punkten.

Herr Sundberg: När här nu är fråga om någonting alldeles nytt i beskattningsväg på våra allmänna läroverk, må det tillåtas den, som icke är utan sina stora betänkligheter i afseende på denna beskattning, att också här uttala dem.

Såsom bekant, har af ålder undervisningen vid våra allmänna läroverk, likasom ock vid våra universitet och folkskolor, varit kostnadsfri. Här åter föreskrifves, att en icke obetydlig terminsavgift skall påläggas samtliga lärjungar vid våra läroverk, och att således den gamla ordningen, om hvilken jag fortfarande tror, att den varit en ära och en stolthet för vårt land, skall upphöra. Jag kan nemligen icke komma ifrån, att det har varit en ära och en stolthet att den fattiges barn lika väl som den förmögnes kunnat kostnadsfritt få den undervisning han sökt, och som bibringat honom de kunskaper, som ofta gjort honom icke blott till en nyttig och framstående medlem inom samhället utan mången gång rent af till en verklig prydnad för detta samhälle. När man tänker på en förändring, sådan som den här föreslagna, må det vara till och med ursäktligt, om man blickar tillbaka på sin egen ungdom och betänker huru det skulle hafva

*Termins-
avgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.*

*Termins-
afgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.*

(Forts.)

gått till, om denna beskattning då hade varit gällande. Den, som är uppförd under små vilkor, har verkligen skäl att eftertänka detta. För min egen del måste jag säga, att jag knappt kan se, huru det skulle ha varit möjligt för mig sjelf att taga mig fram inom elementarläroverkets stadium, om så höga afgifter varit lärjungarne påförda som de, hvilka nu äro i fråga. Jag vet, att man här ställer upp procenten af obemedlade, rent medellöse och mindre bemedlade lärjungar, hvilket låter mycket tilltalande och vackert. Men jag, för min del, får tillstå, att jag hör till den stora kategori, som otvifvelaktigt hvarken skulle hafva blifvit räknad till de medellöse eller de obemedlade och ändå skall, så vidt jag kan se, hafva haft icke blott svårighet, utan omöjlighet att taga sig fram med afgifter, så beskaffade som de nu föreslagna, och är icke den klass, som befinner sig i detta tillstånd, mycket talrik? Männe icke för öfrigt, om vi vilja se noga efter, just ur denna klass en ganska ansenlig procent af våra mest betydande män framgått? Nu vet jag mycket väl, att man i våra dagar säger, att allt detta, som åberopas till förmån för den gamla afgiftsfriheten, i grunden ingenting annat är än stora fosterländska talesätt, som i realiteten ingenting betyda. Jag skulle, för min del, önska, att vi hade god tillgång icke endast på sådana stora talesätt, utan på sådana talesätt i verkligheten tillämpade. Ingen af oss, mina herrar, kan i denna stund, efter min uppfattning, beräkna, hvad som för vår kultur och våra samhällsförhållanden i många afseenden skall blifva följden af det beslut kamrarne, efter all sannolikhet, stå färdiga att fatta om de nya terminsafgifternas påförande. Jag fruktar i detta hänseende, att det skall hafva ganska ledsamma följder. Särskildt fruktar jag mycket svåra följder för den korporation jag sjelf tillhör, d. v. s. de kyrkliche tjenarnes, ty de hafva utgått, och de utgå till största delen ännu i dag, just ur de samhällsklasser, för hvilka det är ytterst svårt att under detta stadium af deras undervisning få hvad som är erforderligt för att kunna genomgå ett elementarläroverk.

Om det således finnes någon benägenhet för att låta den gamla ordningen stå orubbad qvar och hela detta förslag om de nya terminsafgifterna förfalla, om det finnes någon utsigt att vinna framgång åt en sådan mening, skulle jag icke ett ögonblick tveka att yrka bifall till bibehållande af status quo och följaktligen totalt afslag på hvad Kongl. Maj:t i den ifrågavarande delen har föreslagit. Men, efter hvad som förflutit under de sista åren och vid den ena riksdagen efter den andra, gör jag mig i detta fall inga illusioner, ty jag förutsätter, att Riksdagens begge kamrar verkligen äro villiga att införa dessa terminsafgifter.

Af sådan orsak och under antagande att så skall ske, har jag i den reservation, som afgifvits, åtnöjt mig med att blott protestera mot den påförda terminsafgiften för de tre lägsta klasserna, och detta vidhåller jag ännu. Det är bekant, att både skolkomitén och Kongl. Maj:t i det förslag, som framlades vid 1887 års riksdag, verkligen föreslogo terminsafgifter äfven för dessa tre lägsta klasser. Nuvarande statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har dock icke ansett sig böra göra det, och Kongl. Maj:t har nu godkänt hans

åsigt. Skälet, hvarför dessa klasser af Kongl. Maj:t blifvit fritagna, är temligen uppenbart. Det är nemligen detta, att dessa tre klasser betraktats såsom ett i sitt slag afslutadt helt inom de allmänna läroverken. Att åtminstone för dessa lärjungar, som der vilja försökas, hvad de kunna duga eller icke i studiiväg, undervisningen bör vara fri, det synes mig vara en ganska sund tanke, hvilken jag för egen del gillar. Jag gör det så mycket hellre, som dessa tre år verkligen äro, såsom man har tänkt sig saken, ett slags pröfningsår, under hvilka lärjungarne blifva i tillfälle att visa, huru vida de äro utrustade med sådan fallenhet och lust, som kunna göra det skäligt för dem att fortsätta sina studier högre upp från den fjerde klassen och sedan allt vidare. Hvarför skulle man icke förutna åtminstone denna afdelning af läroverken denna frihet, som, så vidt jag förstär att bedöma, för densamma är mycket naturlig och tjenlig? När emellertid skälet ligger tydligt och klart ådagalagdt i herr statsrådsprotokollet, anser jag obehöfligt att, vidlyftigare än nu skett, orda om denna sak och förordar således, att åtminstone de tre nedersta klasserna må vara befriade från den här föreslagna terminsavgiften.

*Termins-
avgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.*

(Forts.)

Mitt yrkande blir alltså, att de ord i det föredragna första momentet, som handla om dessa tre klasser, eller »10 kronor för lärjunge i första, andra och tredje klassen» må utgå. För öfrigt bibehålles momentet alldeles oförändradt.

Då jag nu yrkar bifall med denna inskränkning, tillåter jag mig dessutom fästa kammarens uppmärksamhet på en sak, som torde blifva nödvändig att iakttaga, hurudan utgången än blir. Utskottets eller Kongl. Maj:ts förslag må i oförändradt skick antagas, så torde det ändå blifva nödvändigt att i sjelfva ingressen inrycka någonting, på det att icke den möjligheten må inträffa, att t. ex. Riksdagen beslutar alla terminsavgifternas påläggande, under det att kanhända hela lönerogleringsfrågan ramlar. Det kan väl icke vara Riksdagens mening, och det går väl icke heller an att ställa saken på det viset. Derför tillåter jag mig att i alla händelser föreslå, att ingressen till den nu föredragna punkten må lyda så: »att Riksdagen, med villkor att den af utskottet föreslagna lönerogleringen för lärarne vid de allmänna läroverken godkännes, må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förslag samt herr Dahns motion, i hvad den angår ändring i Kongl. Maj:ts förslag i fråga om terminsavgifter, att» o. s. v. Som kammaren torde finna, är detta lilla tillägg af nödvändigheten påkalladt.

Jag har intet vidare att andraga utan yrkar i alla händelser på det af mig nu gjorda tillägget, och i afseende på innehållet inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets förslag, men med utslutande af terminsavgifterna på de tre lägsta klasserna.

Herr Dickson: Då jag nu tänker yrka bifall till utskottets förslag, likväl med det tillägg, som den näst föregående talaren gjorde angående det villkorliga antagandet af detsamma, ber jag att få yttra några ord till motivering af detta mitt yrkande.

*Termins-
afgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.* Den föregående talaren stälde sig på den ståndpunkten, att han hyllade den gamla, vackra och för landet, jag medgifver det, ganska hedrande tanken, att rättigheten att ösa ur kunskapens källa bör stå öppen för hvar och en, fattig eller rik. Detta har varit en mycket vacker idé. Men jag tror, att den icke längre är hållbar. Den ärade

(Forts.)

talaren yttrade, såsom jag verkligen tror, icke med fullt skäl, den misstron att, om de nu ifrågasatta terminsafgifterna varit på hans tid, hans bana hade blifvit stäckt, och att han aldrig kommit på den höga plats han nu intager. Jag betvivlar detta högeligen, ty med hans energi och snille hade han nog banat sig väg, äfven om större hinder stätt framför honom.

Herrarne böra vid denna frågas betraktande betänka, under hvilka förhållanden denna elementarundervisning här i Sverige blef kostnadsfri. När elementarläroverken inrättades, skedde det icke egentligen för att bibringa större eller allmännare lärdom inom landet, utan uteslutande för att fylla statens — kyrkans och skolans — behof af tjenare och embetsmän. Således var det nödvändigt att undervisningen blef kostnadsfri. Denna förutsättning har nu till en stor del upphört och helt andra förhållanden hafva sedan den tiden inträdt. Jag vill fråga herrarne, om det är med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att personer, som torde ega förmåga och äfven vilja att bekosta undervisningen för sina barn, det oaktadt skola hafva densamma kostnadsfri?

Det fins två undervisningsmetoder här i landet. Den ena är kompulsorisk, den andra frivillig. Staten fordrar af alla sina medlemmar ett visst mått af kunskaper. Det är folkskolans minimumkunskap, hvilken, såsom af staten fordrad, är obligatorisk, hvaraf åter såsom korollarium följer, att den undervisning, som lemnas för erhållande af denna kunskapsgrad, måste vara kostnadsfri. Således skall undervisningen vid folkskolan vara kostnadsfri, och är så äfven. Utöfver detta mått af kunskap, som staten fordrar af alla sina invånare, erbjuder den också den stora förmånen af högre grad af kunskap. Men denna är icke kompulsorisk, ty det ligger i hvars och ens skön att söka sätta sig i den position att kunna förvärfva denna högre bildning eller icke. En förmån, sådan som denna, bör icke lemnas alldeles kostnadsfri, åtminstone der förmåga fins att bestrida dessa kostnader. Den svårighet, som den ärade talaren fruktade skulle i följd häraf uppstå för de obemedlade att komma fram i världen, tror jag, är i både Kongl. Maj:ts och utskottets förslag lyckligt afhulpen derigenom, att 15 procent äro fullständigt befriade från erläggande af dessa terminsafgifter och 20 procent äro detta till hälften. Då Kongl. Maj:t jemväl föreskrifvit begåfning, flit och sedlighet såsom vilkor för denna befrielse, emedan meningen ingalunda varit att uppmuntra lättingen, som icke vill egna sig åt kroppsarbete, att erhålla denna förmån, så tror jag, att på detta sätt ingen, som hör till den nu föreslagna kategorien, skall kunna komma i den ställningen att icke få hel eller åtminstone half befrielse från erläggande af denna afgift. Jag finner således, för min del, icke det ringaste skäl att motsätta mig utskottets förslag.

Kongl. Maj:t har inskränkt denna afgift till blott den fjerde

femte, sjette och sjunde klassen. Men utskottet har, såsom jag tycker ganska välbetänkt, äfven till de tre nedersta klasserna utsträckt betalningsskyldigheten, och för denna äsigt har utskottet, enligt mitt förmenande, haft ett ganska godt stöd i det förslag, som föregående statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet tillstyrkte i den kongl. proposition, som framlades vid 1887 års riksdag, men aldrig kom under Riksdagens behandling.

*Termins-
afgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.*

(Forts.)

Om herrarne nu taga i betraktande beloppen af dessa afgifter, eller 10 kronor för de tre lägsta klasserna, 20 kronor för fjerde och femte samt 30 kronor för sjette och sjunde klassen, så torde man kunna medgifva, att de ju äro ganska obetydliga mot hvad denna undervisning i sjelfva verket kostar staten. Dessa belopp uppgå nemligen till endast 10 procent af de utgifter, som statsverket får vidkännas för uppehållande af elementarundervisningen, och vid sådant förhållande kan man verkligen icke med fog säga, att man lägger någon kunskapsskatt på de kunskapssökande.

Jag finner alltså, att inga skäl gerna kunna förebringas mot utskottets ganska väl motiverade förslag, hvadan jag tillåter mig yrka bifall till detsamma.

Herr Billing: Skilnaden mellan utskottets och reservanternas förslag, hvilket senare här förordats af den förste talaren, är densamma som skilnaden mellan Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen år 1887 och propositionen till Riksdagen år 1890. Då jag, för min del, i utskottet yrkat bifall till det, som af Kongl. Maj:t föreslogs år 1887, så ber jag att få anföra skälen, hvarför jag detta har gjort.

Det är nog icke många, jag tager det för afgjort, som icke med ganska stor betänksamhet och endast med en viss smärta slå in på vägen att höja terminsafgifterna vid våra elementarläroverk, ty äfven om man kan finna skälen härför öfvervägande, kan man omöjligen undgå att stanna inför de skäl, som tala emot en sådan ny vägs insläende. Man kan icke utan ett ganska djupt vemod öfvergifva den ordning, som hittills varit gällande, och som har räknats till en af prydnaderna i vårt land, nemligen anordningen af fri undervisning i de allmänna läroverken. Man kan icke heller utan mycket stor tvekan och äfven med smärta förorda förhöjda terminsafgifter, som för mängen obemedlad eller medellös skola ytterligare försvåra vägen till den högre kunskapen. Man kan icke heller underlåta att tänka på de ökade kostnader, som genom det nu framlagda förslaget skola beredas åtskilliga fattiga föräldrar, hvilka hvarken kunna få intyg på att de äro medellöse eller mindre bemedlade, t. ex. alla dessa små tjänstemän, som hafva knappa löner, på hvilka de nätt och jemnt kunna draga sig fram, och för hvilka det visserligen icke är utan betydelse, om de till inackorderingskostnaderna och de hittills varande terminsafgifterna nu skola lägga de förhöjda terminsafgifterna. Jag för min del kan icke utan verklig smärta förorda det Kongl. förslaget i denna punkt. Men jag anser mig likväl böra förorda detta och går till och med ett steg längre än hvad som i år blifvit af Kongl. Maj:t föreslaget.

De motskäl, som den förste talaren anförde, vill jag icke försöka

Termins- afgifter till statsverket af lärjungar vid allmänna läroverk. att jäfva, ty jag kan icke jäfva dem, men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att den argumentation, han frambar, lika mycket gäller terminsafgifternas förhöjning i klasserna 4—7 som i klasserna 1—3, åtminstone gäller det mesta af hans argumentation lika mycket terminsafgifternas förhöjning i de högre klasserna som i de lägre.

(Forts.)

Hvarför måste vi anse oss tvingade att förorda förhöjda terminsafgifter? Skälen dertill kunna väl sägas vara två, ehuru de, i grunden sedt, egentligen icke äro flera än ett. Det ena skälet är, att, så vidt jag vet, *alla* erkänna, att lärarnes löner behöfva förhöjas, och att det är fullt berättigadt, att en sådan förhöjning sker. Men å andra sidan medgifves också, att under nuvarande förhållanden ingen utsigt är att få denna behöfliga och berättigade förhöjning med mindre än att bidrag till densamma lemnas af förhöjda terminsafgifter. Det har förut, icke i dag, men för några år sedan, under diskussionen i kamrarne framhållits, att den fria undervisningen för närvarande bekostades af lärarne. Detta kan icke vara billigt. Kunde man få den behöfliga och berättigade förhöjningen af lärarnes löner utan ökade terminsafgifter, då skulle jag visst icke yrka på dessa afgifters förhöjning.

Det andra skälet, som man anført, och på hvilket ligger någon vikt — ehuru jag icke vill lägga allt för stor vikt derpå, emedan emot detsamma står ett annat skäl, som går i motsatt riktning och är lika viktigt — är att man genom de förhöjda terminsafgifterna i någon mån skulle kunna hindra det tillopp till de allmänna läroverken, som man ansett hafva varit för stort. Man kan icke förneka, att i de allmänna läroverken insättas lärjungar, och att sådana der quarsitta, hvilka icke bort dit inkomma och ännu mindre, der bort kvarblifva. Man har tänkt sig, att förhöjningen af terminsafgifterna skulle hindra åtskilliga sådana, som aldrig bort egna sig åt vidlyftiga teoretiska studier, att slå in på denna studieväg.

Om jag nu frågar, huru vida dessa två af mig anförda skäl tala för en förhöjning af terminsafgifterna i de högre klasserna, men icke för förhöjningen i de lägre, så synes det mig, som om svaret icke kunde vara tvifvelaktigt, nemligen att alldeles samma skäl tala för afgiftsförhöjningen för de lägre klasserna som för de högre, lika visst som alldeles samma skäl tala emot förhöjningen i de lägre klasserna, som mot förhöjningen i de högre. Man skulle till och med kunna säga, att syftet att med afgiftsförhöjningen hindra åtskilliga till studier olämplige från att inskrivas i läroverken gäller mera med afseende på de lägsta klasserna. Särskildt kan man säga detta med tanken på åtskilliga af städernas barn. Ty det tror jag icke kan bestridas, att åtskillige invånare i städerna finna det vara ganska beqvämt att insätta sina söner i den första klassen; och (derom vittnar erfarenheten) hafva de en gång inkommit, finnes en märklig seghet i att vilja hålla dem kvar. Derför kunde det icke skada, om en liten hake finnes, som hindrade eller minskade lusten att insätta allt för många af stadsbarnen i elementarläroverken.

Slutligen påstår jag, att samma skäl, som tvinga oss att votera för förhöjda terminsafgifter i de högre klasserna, synas mig konsequent leda dertill, att de också kunna och böra höjas i de lägre

klasserna, och då vi enligt Kongl. Maj:ts förslag ej vilja göra någon invändning mot förhöjningen för de högre klasserna, så synes det mig, som om konsekvensen bjöde att fastställa samma ordning för de lägre klasserna, mot hvilket förfaringssätt några synnerligen giltiga skäl icke blifvit anförda. Visserligen kan man invända, att, om vi i allmänhet anse betänkligt att höja terminsafgifterna, vi också böra försöka att göra detta, som vi anse betänkligt, i så ringa utsträckning som möjligt. Jag vill icke förneka detta. Men å andra sidan synes det mig, som om i någon mån bättre skäl tala för förhöjningen i de lägre klasserna än i de högre. Det skäl, som i herr statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet särskildt framhålles, eller att de tre lägre klasserna skulle bilda ett för sig afslutadt helt, kan jag, för min del, icke tillmäta någon betydelse, då jag icke kan finna, huru en verklig afslutningskurs skall kunna ske i tredje klassen bland elfvaåringar. Detta skäl kan därför icke hindra mig från att nu yrka bifall till utskottets förslag med det tillägg, som den förste talaren dervid gjorde.

*Terminsa-
afgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.*
(Forts.)

Herr Gilljam: Då jag, såsom ledamot af Riksdagens Andra Kammare, för 10 år sedan på ett bestämdt sätt uppträdde emot den förhöjning af terminsafgifterna, hvarom äfven nu är fråga, men jag här icke synes såsom reservant emot utskottets hemställan, hvilken jag tvärt om biträddt, har det synt mig nödvändigt att angifva skälen till detta mitt, vid första påseende inkonsekventa, tillvägagående. Jag är i närvarande stund af alldeles samma åsigt, som jag var för 10 år sedan, och jag kan, såsom stöd för denna min åsigt, hänvisa till hvad som den förste talaren här nyss anförde, men om jag icke desto mindre nu funnit mig nödsakad att sluta mig till utskottets förslag om höjda terminsafgifter, torde jag tydligast kunna angifva grunden dertill genom att uppläsa de ord, hvarmed jag inledde mitt anförande i denna fråga i Andra Kammaren: »min mening är den, att år det så, att lärarne icke kunna få en behöflig och välförtjent löneförhöjning, utan att en afgift för undervisningen införes, då måste en sådan åtgärd, om ock med största varsamhet, tillgripas, ty i annat fall vore det icke staten som lemnade kostnadsfri undervisning helt och hållet, utan staten bestode sjelf en del och låte lärarne betala den andra delen. Något dylikt kan naturligtvis icke vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande». I den åsigt jag då uttalade, att en löneförhöjning för lärarne vore behöflig står jag fortfarande fast, om möjligt i dag än mera än då; att denna löneförhöjning icke kan beredas lärarne utan en förhöjning i terminsafgifterna, derom har jag nu under ytterligare 10 år haft tillfälle att öfvertyga mig.

På grund deraf och nödd och tvungen måste jag biträda utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Vid samma tillfälle som den näst föregående talaren, för 10 år sedan, i Andra Kammaren uttalade sig emot en förhöjning i terminsafgifterna, gjorde jag ett likartadt uttalande och jag har icke sedan dess skiftat mening, jag hyser samma åsigt än

Termins- i dag. Jag tror, att om man skulle mäta den fria undervisningens
 afgifter till betydelse för den ställning, som vårt fosterland intagit bland kultur-
 statsverket af folken, så skulle resultatet bli sådant att vi betänkte oss två gånger
 lärjungar innan vi afstode ifrån densamma. Kanske tänker mången att den
 vid allmänna bevisar blott en allt för stor frikostighet; men denna frikostighet är
 läroverk. dock *storslagen* och härleder sig från tider, då man förstod vinsten
 (Forts.) af att vara frikostig i de stycken, hvilka, så som denna, för fosterlan-
 det vore af en oändligt stor betydelse. Jag delar i detta stycke full-
 komligt den förste ärade talarens uppfattning. Vi kunna icke i detta
 ögonblick öfverskåda de följder som skola komma att inträffa på
 grund af afvikandet från en väg, som hittills vårt folk, under än så
 fattiga och betryckta tider, ansett sig kunna och böra vidhålla, men
 hvilken man nu, då den allmänna välmågan i landet nått en höjd,
 som aldrig förut, icke anser sig längre hafva råd att fullfölja.

Jag tror också, att en annan sida af saken torde kräfva beak-
 tande. En ädel fosterlandsvän skref för en del år tillbaka, det är nu
 länge sedan, en bok om *ståndscirkulationen*. Boken är glömd, men
 titeln minnes man, och herrarne hafva lätt att förstå, äfven de, som
 icke läst boken, hvad den rör sig om. Jag tror, att för denna stånds-
 cirkulation, om hvars nytta och gagn för samhället meningarne väl
 icke kunna vara delade, den kostnadsfria undervisningen haft och
 har en stor betydelse.

Det är sant, som ett par föregående talare hafva sagt, att vi
 stå inför en hopplös situation. Det är sant, att dessa många fattiga
 lärare i vårt land behöfva en löneförhöjning; och det är likaså sant,
 att det kanske icke är så lätt att få denna, för så vidt man icke går
 in på Kongl. Maj:ts förslag. Det är mycket kinkigt att under nu-
 varande förhållanden hänvisa dem till att fortfarande lida nöd — jag
 vågar uttrycket — ty det är ganska mycken sanning deri. Men det
 är återigen ett ganska svårt offer, man bringar sin öfvertygelse, i fall
 man skulle gå in på att för löneförhöjningen uppoffra den kostnads-
 fria undervisningen. Jag tror, att det skall visa sig vara en allt för
 dyrköpt fördel, som Sveriges lärararecorps för det priset får.

Det är min tanke, och den är icke från i går, att lärarne digna
 under följden af en oklok organisation. Hade icke den fria under-
 visningen — jag använder det ordet i motsats mot den monopolise-
 rade undervisning, som staten lennar — blifvit så grundligt undertryckt,
 som verkligen är fallet, skulle icke elementarlärarnes belägenhet vara
 som den är. Nu har den fria undervisningen omöjliggjorts genom
 statens konkurrens. Det har försökts, men det har icke lyckats, äfven
 för personer med speciella anlag för undervisnings- och uppfostrare-
 kallet, att uppehålla enskilda läroverk. De förmåner, som staten er-
 bjuder vid sina läroverk hafva varit för stora för att dessa enskilda
 personers företag skulle kunna i längden hållas uppe. Staten har
 oupphörligen ökat antalet af sina läroverk, lärarnes antal har i följd
 deraf blifvit allt större och större, budgeten på 8:e hufvudtiteln har
 i samma mån stigit; men ändå har icke hvarje enskild lärare fått
 den lön, som honom rättvisligen borde hafva tillkommit, och när skall
 den tid komma, då så skall kunna ske? Den erfarenhet, jag vunnit,
 har sagt mig, att här är ett stort antal lärare i vårt land, som af

naturen säkerligen aldrig ämnats för den pedagogiska vägen, men som hafva kunnat klänna sig fram på denna tjenstemannaväg, de så väl som många andra; de skada lärarevägens anseende och göra undervisningen föga gagn — men de få också dåliga löner och lefva ett ganska betryckt lif; de känna sig missnöjda med sin lott och breda ut sitt missnöje på många håll, äfven der man minst anar det. Det är en olycklig följd af en olycklig anordning. För min del tror jag icke, att införandet af dessa läroverksafgifter skola kunna råda bot för detta missförhållande. Hjelpen kommer, enligt min tanke, att förr eller senare sökas på en helt annan väg, genom en i mångt och mycket förändrad organisation.

Jag gör intet yrkande, då det under nuvarande förhållanden skulle till intet tjena. Men jag har qvar min åsigt, att de föreslagna afgifternas påläggande skola medföra stor skada för vårt fosterland och dertill vill jag *icke* medverka.

Herr Almén: Då detta är en fråga om hvilken man kan bilda sig en åsigt, utan att vara skolkarl, ber jag att få yttra några ord.

Jag anser det vara särdeles hedrande för vårt land, att vi hafva en kostnadstri undervisning i den utsträckning, som hittills egt rum. Jag skulle också önska, att man icke, utan verkligt tvingande skäl öfvergäfvade denna vackra ståndpunkt. Några sådana skäl tror jag för närvarande icke finnas. Man har förr gått i land med att aflöna lärarne vid elementarläroverken vida bättre i förhållande till lefnadskostnaderna, än för närvarande, och detta har man gjort under mera betryckta förhållanden än de nuvarande. Vore viljan lika god nu som förr, behöfde, enligt min tanke, icke dessa för en del så betungande afgifter åläggas lärjungarne. Jag har väl icke någon förhoppning, att frågan om elementarlärarnes löner kan realiseras med mindre terminsafgifter åläggas lärjungarne, men må man då gå försigtigt till väga och icke uttaga steget längre än nödigt är. Jag tror icke, att man behöfver pålägga barnen afgifter i alla årsklasser, utan att några kunna hållas fria. Man har såsom skäl för dessa afgifter uppgifvit till en början, att man derigenom skulle få medel till lärarnes aflöning. Detta skäl har redan blifvit till en del bemött och jag vill tillägga, då jag icke sträfvar efter att vidare taga till orda i denna fråga, att jag, för min del, icke under några omständigheter skulle vilja pruta ett öre på de löner, som äro föreslagna för elementarlärarne. Äfven de föräldrar, som äro betungade med stora utgifter för sina barn, må se efter, att de få de bästa lärare, eljest ernås ej målet, en verkligt god uppfostran. Man får icke goda lärare om man aflönar dem så, att de blifva i ekonomiskt afseende sämre lottade än andra. Så är emellertid förhållandet nu. Må därför utgången i den ena eller den andra frågan blifva hurudan som helst, men må man icke göra någon afprutning på lärarnes aflöning.

Det andra skälet, hvarför man skulle pålägga terminsafgifter vore, för att afstänga en mängd barn från denna undervisning. Ja, detta syfte kunde vara godt, om de barn, som på detta sätt motades bort, vore de minst begäfvade. Jag tror icke att så kommer att ske. Det blir den fattiges och mindre bemedlades barn, som utestängas,

Terminsafgifter till statsverket af lärjungar vid allmänna läroverk.

(Forts.)

*Termins-
avgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.*

(Forts.)

men icke äro de mindre begåfvade än andra. Må vi därför akta oss för sådana medel, hvarigenom vi kunna göra vårt folk en verklig skada. Må vi låta barnen kostnadsfritt undergå dessa profår, ett uttryck, hvaraf den förste talaren begagnade sig. Ty i sanning äro dessa år profår, som de få gå igenom. Må sedan skolans lärare eller föräldrarne, hvilka ofta påverkas af lärarne, bestämma om barnen skola fortsätta i skolan eller icke. Barnen kunna då vinna framgångar på grund af fallenhet för studier, men må vi icke redan från början utestänga de mindre bemedlades barn från skolorna.

På dessa grunder och med stöd af de skäl, som åberopats af den förste talaren ber jag att få instämma med honom deruti, att man må låta barnen i de trenne första klasserna vara afgiftsfria. Jag ber vidare, att få instämma med honom i afseende på de vilkor, han föreslog för påläggandet af några avgifter, nemligen att löneregleringen för lärarne också skulle gå igenom.

Herr Lundström: I likhet med utskottets ärade ordförande, som först yttrade sig i denna fråga, anser jag det ytterst betänkligt, att dessa terminsavgifter påläggas skolungdomen. Jag anser, att undervisningen fortfarande borde vara fri för alla, rik som fattig, och tror, att en ganska stor våda skulle uppkomma om tillträdet till den af ålder fria undervisningen nu skulle försvåras. De skäl, som hafva anförts för påläggandet af sådana avgifter hafva icke kunnat öfvertyga mig. Det sades, t. ex., att den fria undervisningen finnes ju redan i folkskolan, och detta bör vara tillräckligt för flertalet. De, som deremot önska en högre undervisning, må betala denna och det torde vara billigt, att de rika få betala en del af sina barns undervisning. Ja, de rika kunna göra detta, det erkänner jag villigt, och skall gerna vara med derom, om man kunde utfinna någon metod, hvarigenom endast dessa rika drabbas utaf terminsavgifterna. men icke de mindre bemedlade, och de fattiga, som hafva svårt att betala dem. Ja, säger man, därför finnes ju en hjälp i den kongl. propositionen, som befriat icke mindre än 15 procent af de medellösa och 20 procent af de mindre bemedlade från afgiften. Detta är dock ej tillräckligt. Enligt de uppgifter, som förefinnas i 1882 års läroverkskomités betänkande funnos vid elementarläroverken, år 1882 23,4 procent af hela lärjungeantalet, som ansågos fullkomligt medellösa och 42 procent sådana, som ansågos mindre bemedlade, så att de på inga vilkor troddes kunna betala hela den då varande jämförelsevis ringa afgiften. Deraf synes, att $\frac{1}{3}$ af de medellösa och mer än hälften af de mindre bemedlade skulle genom påläggandet af nu ifrågasatta avgifter utestängas från läroverken och icke kunna begagna sig af den högre undervisningen. Ja, säger man, detta är ju icke så farligt. Det är en mängd mindre begåfvade, som härigenom blifva utestängda, hvilket är till fördel så väl för dem sjelfva som för läroverken. Det torde likväl kunna sättas i fråga, huru vida det är så alldeles lätt att, i synnerhet i de första klasserna, afgöra hvilka af de inkomna eleverna äro mindre begåfvade och för studier olämpliga. I detta fall har erfarenheten visat, att man stundom kan misstaga sig ganska

grundligt. Vi veta alla, huru förhållandet var med de store-männen Linné och Berzelius. Båda hade ansetts olämpliga för studier.

Vidare säges det, att antalet lärjungar vid våra elementarläroverk är för stort, och bör minskas. Möjligen är antalet af dem, som fullständigt gå igenom dessa läroverk och aflägga studentexamen, något större än behöfvat kräfvat, men detta antal utgör dock endast omkring 12 procent af det hela. Alla de öfriga utgå tidigare från läroverken och egna sig åt praktiska yrken. Äfven dessa praktiska yrken, åtminstone de flesta af dem, fordra högre kunskaper än folkskolan kan meddela. Att för dessa, som egna sig åt de praktiska yrkena och åt näringarne, försvåra tillträdet till läroverken och förhindra dem att förvärfva behöfliga kunskaper, kan icke vara till gagn och icke uppmuntra industrien. För mig synas följderna häraf mycket betänkliga.

Bland stadganden, som för indrivandet af dessa terminsavgifter ansetts behöfliga, torde jag få fästa uppmärksamheten på ett som förekommer på sid. 54 i det statsrådsprotokoll, som är bifogadt den kongl. propositionen och som lyder: »att lärjunge, som ej före läse-terminens utgång erlagt stadgade avgifter, skall från läroverket uteslutas, intill dess den resterande avgiften blifvit gulden.» Således skulle fullkomligt oförvitliga, till studier fullt lämpliga lärjungar utan vidare utstrykas ur skolan, om deras föräldrar olyckligtvis komma på obestånd, och icke genast kunna betala avgiften. Detta torde vara en nödvändig följd af dylika avgifters påläggande, men nog synes det vara både hårdt och förhatligt. Jag framställde mina betänkligheter mot terminsavgiftens påläggande inom utskottet och yrkade rent afslag på hela punkten, men då icke någon förhoppning förefans, att min åsigt skulle blifva gällande, förenade jag mig i den af utskottets ordförande afgifna reservation, under yrkande af bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Då emellertid i kammaren flere uttalanden förekommit mot påläggandet af dessa avgifter och nu sådan åsigt möjligen kunde vinna framgång, anser jag mig böra yrka rent afslag på utskottets förslag.

Herr Törnebladh: Jag erkänner villigt att denna fråga hör till de svårare och är en sådan, i hvilken man alltid måste känna sig mer eller mindre tveksam. Det torde dock tillåtas mig att fästa uppmärksamheten på några förhållanden, som icke hafva blifvit berörda under den föregående diskussionen, då man i allmänhet tyckes hafva uttalat sina sympatier för det bestående och sin större eller mindre benägenhet för att ingå på hvad som nu är föreslaget.

Den s. k. kostnadsfria undervisningen har egentligen sitt upphof ifrån den tid, då samhällets högre och mera lyckligt lottade klassers barn icke anlätade de allmänna läroverken, utan på privat väg uppfostrades för statstjänster. Under dylika omständigheter var det helt naturligt, att samhället skulle försöka att så godt det kunde, lemna tillfälle för bildningssökande ur andra klasser att tillfredsställa deras behof af bildning, och med detsamma tillhandahålla ämnen för statstjänsten, så att icke blott *en* klass skulle lemna dessa, utan äfven andra dertill bidraga. I samma mån som benägenheten

*Termins-
avgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.*
(Forts.)

*Termins- och vanan att på den privata informationens eller guvernörskapens
afgifter till väg vinna de kunskaper, som samhället fordrade, aftog, och i samma
statsverket af mån som läroverkens antal växte, måste också saken gestalta sig
lärjungar annorlunda än förr var förhållandet i afseende på statens omvårdnad
vid allmänna läroverk. om och bidrag till dessa läroverk. Det är känt, att läroverkens
läroverk.*

(Forts.)

antal i senare tider växt ganska mycket, ja, kanske till och med för mycket, och jag behöfver icke erinra kammarens ledamöter, att så väl Kongl. Maj:ts proposition, som utskottets betänkande derom bära vittne. Men dermed må vara huru som helst. Ett faktum är, att undervisningen i denna stund icke är kostnadsfri. Det är ett misstag, att påstå sådant. Redan på 1850-talet intördes terminsafgiften till materialkassan af 4: 50. Denna efterföljdes på 1860-talet af afgiften till byggnadsfonden af 5 kr. tillsammans 9: 50, hvartill kom den redan från äldre tider befintliga, men allt mer och mer höjda afgiften till läroverkens ljus- och vedkassa, hvilken vexlat vid olika läroverk och uppgått, om jag icke misstager mig, vid somliga läroverk till 8, 9 kronor till och med 10, 10: 50, vid andra till vida mindre. Från den senare afgiften tillåter gällande skollag icke befrielse, icke ens för den medellöse. Ingen annan har befriats från den afgiften än den, som befriat sig sjelf genom att icke betala, hvilket tyvärr icke är alldeles ovanligt, helst lagsökning i sådana fall icke gerna användes. Undervisningen eller, om man så vill, *skolgången*, är således icke kostnadsfri. Det är, som jag redan visat, ett faktum, att den som skall vistas vid ett läroverk, måste alltid erlægga *någon* afgift, stundom en mindre, stundom en större. Från den större delen kan dock en medellös, eller mindre bemedlad, flitig yngling blifva befriad.

Om det är sant, som jag hoppas och tror, att den allmänna välmågan höjt sig så pass mycket, som här af en talare blifvit antydt, torde icke heller den föreslagna tillökningen vara i och för sig sjelf så afskräckande, att den bör kunna lägga hinder i vägen för läroverken att tillägna sig betydande andliga krafter, allra helst friplatserna, enligt hvad som är föreslaget, skulle blifva ett slags utmärkelse eller en belöning för yuglingar, som oafsedt sina förmögenhetsomständigheter kunde åberopa goda gåfvor, vunna framsteg och en allvarlig flit.

Det ställer sig något olika med dessa friplatser, betraktade såsom hedersplatser mot om de betraktas blott såsom fattigunderstöd. Det har understundom förekommit, att barn gått kvar i läroverket, därför att målsmannen tänkt och sagt: hvar skall jag göra af honom? Detta är icke egnadt att höja klasskunskapernas nivå eller befordra läroverkens utveckling, och om jag också gerna erkänner, att det icke är ett genomgående drag eller karakteriserande i allmänhet, så är det mera vauligt än man kanske tror; och hvad som tyvärr är ganska vanligt, det är, att den, som med begagnande af denna förmån tillägnat sig den erbjudna bildningen utan egentligen något slags uppoffring, han har vid slutet af sin skolbana med bitter missräkning sett tillbaka på de år, som han tillryggalagt, och möjligen sagt till sig sjelf: »det hade varit vida bättre att icke gå så långt.» Svårigheterna finnas egentligen icke till förrän i läroverkets högre klasser. Ja, de börja kanske just i det ögonblick, då jublet öfver

den hvita mössan stiger upp mot skyn. Det är nemligen då, som de rätta svårigheterna visa sig. Det är då, som konkurrensen, kampen för tillvaron låter känna sin tyngd, ofta mest för dem, som trott sig genom den kostnadsfria undervisningen bragta upp i världen och som hafva svårt att lemna den föreställningen, att de äro något förmer än sina ståndlika. Det är denna fara, som skulle i någon mån kunna hejdas genom måttliga terminsafgifter. Jag vill alldeles icke säga, att dessa terminsafgifter skulle behöfva gå från skolans början. Jag har varit ytterligt tveksam om denna sak af skäl, som jag visserligen icke behöfver länge utveckla för herrarne, ty äfven jag måste erkänna, att frågan har tagit karakteren af att vara en praktisk, — ekonomisk fråga, och att det är föga antagligt, att det mål, som man afser att vinna, nemligen en skäligen lönereglering för lärarne, skall kunna vinnas utan att ålägga terminsafgifter i en eller annan form.

*Terminsa-
fgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.
(Forts.)*

Jag kan här icke underlåta att uttala, att jag inom utskottet framställt mina stora betänkligheter i afseende på sammansättningen af den nämnd, som skulle komma att pröfva befrielsen; ty denna nämnd skulle möjligen komma att fästa mera afseende vid de yttre förmögenhetsomständigheterna än på de inre eller inom läroverket ådagalagda kvalifikationerna, och redan det gör det betänkligare att utsträcka afgifterna så långt som till de 3 första klasserna.

Jag skall för min del icke göra något yrkande, vare sig i det ena eller det andra fallet; jag är bestämd att, så som förhållandena nu utvecklats sig, medverka till att pålägga terminsafgifter, men jag kan lika gerna gå med den förste ärade talaren som med Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Alin: En af de föregående talarne har uttalat sin lifliga sympati för, att de enskilda läroverken skola kunna konkurrera med statens läroverk, och han beklagade, så vidt jag uppfattade honom, högeligen, att uppkomsten och vidmagthållandet af dylika läroverk omöjliggjorts eller i väsentlig mån försvårats genom konkurrens från statens sida.

Jag frågar då: hvad är det som gör, att denna konkurrens är så mäktig som den är? Utom all fråga är det väsentligen den kostnadsfria undervisningen.

För min del hyser jag också synnerligt liflig sympati för att enskilda läroverk, som konkurrera med statens, skola uppkomma och utvecklas. Min åsigt om behovet och önskvärheten deraf är så liflig som den hos någon kan vara. Jag anser det nemligen vara af största vikt för vårt lands framtid att man får läroverk, vid hvilka undervisningsplanen kan bestämmas uteslutande efter *pedagogiska* grunder.

Då jag hoppas, att en sådan åtgärd som åsättande af högre terminsafgifter vid statens läroverk skall kunna på ett kraftigt sätt bidra till uppkomsten och uppammandet af dylika med statens läroverk konkurrerande enskilda läroverk, är detta för mig ett skäl att instämma i utskottets förslag trots de betänkligheter, som jag,

Termins- afgifter till statsverket af lärjungar vid allmänna läroverk. (Forts.)

liksom alla andra här uppträdande talare, har med afseende på den nu föreslagna förändringen.

Herr Sandberg: Jag är blott en ringa man i de allmänna läroverkens tjänst och därför får jag utbedja mig, att kammarens ärade ledamöter behagade öfverse med, att jag i likhet med en embetsbroder på förmiddagen, innan jag öfvergår till den nu föredragna punkten, i få ord uttalar min öfvertygelse i läroverksfrågan, sådan den hos mig bildat och rotfast sig under en 33-årig tjänstgöring.

Den största olycka, som i senare tider drabbat vårt undervisningsväsen, är enligt min öfvertygelse den genom 1849 års cirkulär föreskrifna föreningen af gymnasium, trivialskola och apologistskola till ett enda läroverk. Såsom underbyggnad för fortsatta studier erfordras kunskaper, för det praktiska lifvet deremot färdigheter. Att inom samma läroverk med samma lärare meddela både kunskaper och färdigheter synes mig vara ett experiment, som omöjligen kan lyckas. På grund af denna min åsigt vågar jag för min del icke hoppas någon väsentlig förbättring i vårt undervisningsväsende, förrän man fattar det enda kloka beslutet att inrätta skilda läroverk för olika ändamål. En sådan anordning skulle kunna vidtagas, utan att kostnaderna för undervisningen blefvo högre än de nu äro. Hvilka åtgärder man än för öfrigt må vidtaga, blir det endast ett lappverk.

Jordbrukarne hafva allt mer och mer kommit till insigt om att, om de skola kunna vänta goda skördar, måste de före sådden väl plöja och tillreda jorden. I afseende på barnuppfostran synes man vilja förfara på ett snart sagdt motsatt sätt. Man afviker allt mer och mer från den, som jag tror, fullt rigtiga principen att till föremål för undervisningen under de första skolåren välja sådana ämnen, som kraftigast bidraga att utveckla förståndet, förädla hjertat och stärka minnet. Till mål för sitt sträfvande har man satt för sig något, som jag tror vara en drömbild; hvilken aldrig kan verkliggöras, nemligen att undervisningen skall så anordnas, att lärjungarna, på hvilken punkt af läroverket de lemna detsamma och åt hvilket lefnadskall de än egnas sig, genast skola hafva direkt praktisk nytta af de insigter, de i läroverket inhemtat.

I läroverksstadgan står, att läroverken skola meddela såsom det så skönt heter »allmän medborgerlig bildning». Detta ntryck är icke allenast angenämt och behagligt för öga och öra. Det eger äfven den fördelen att hafva en oändligt stor elasticitet, enär under detsamma kan inbegripas allt, som är föremål för menskligt vetande. På senare tider har man också sett och hört yrkanden framställas, att läroverken skulle såsom föremål för undervisningen upptaga sådana ämnen som lagkunskap, helsovårdslära och stenografi. Jag skulle inskränka mig till hvad jag nu yttrat, om icke en talare på förmiddagen yrkat, att modersmålet skulle blifva grundläggande för språkbildningen. Med afseende derå ber jag att få omtala, hvad som en gång hände mig i mina yngre dagar. Jag beklagade mig vid ett tillfälle för min dåvarande ephorus, numera affidne, biskop Genberg, öfver de ringa frukter, som visade sig af de många timmarnes

undervisning i det svenska språket. Derpå genmälte denne man, som allmänt ansågs ega snille: »Hur kan rektorn vänta några synnerliga framsteg i detta ämne. Att fordra af ett barn, att det skall göra sitt eget modersmål till föremål för reflektion, är detsamma, som att begära att det skall se in i sitt eget öga.» Dessa ords sanning har alltid för mig stått lefvande och klar och jag är öfvertygad, att om af de 7 timmar i veckan, som nu i de lägre klasserna ödas bort på svenska språkets form- och satslära, två tredjedelar användas till undervisning i det nu så hatade och föraktade latinska språket och den öfriga tiden endast egnades åt läsning af svensk litteratur, afpassad för lärjungarnes ålder, samt tal om dess innehåll samt skriföfningar, skulle skolans lärjungar efter 3 å 4 år icke endast hafva lärt sig något latin, utan också hafva långt bättre och säkrare insigter i det svenska språket, än de nu ega. Jag vill emellertid, icke längre uppehålla herrarne med detta ämne, utan jag öfvergår till nu föredragna punkt.

*Termins-
afgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.*

(Forts.)

För mig är det ytterst vidrigt, att rikedomens skall gifva förmåner vid statens läroverk. Just genom den kostnadsfria undervisningen har det varit möjligt att från böndernas, kroppsarbetarnes och de mindre handverkarnes klasser utgått män, som blifvit en heder för vårt land, samt icke sällan stigit till de högsta värdigheter inom både kyrka och stat. Efter min åsigt bör allt göras för att befördra ståndscirkulationen och lätta öfvergången från den ena samhällsklassen till den andra, samt derigenom minska klyftan mellan de olika samhällsklasserna. Om, såsom nu är föreslaget, terminsavgifterna komma att väsentligen höjas, skulle deremot denna klyfta i hög grad vidgas, och det är framför allt på grund häraf, som jag, om jag också skulle stå alldeles ensam om denna åsigt, måste yrka afslag på ifrågavarande framställning.

Man har här med fog framhållit behöfligheten för lärarne af den föreslagna löneförbättringen, hvartill medel genom dessa ökade afgifter skulle beredas, men jag har det förtroendet till flertalet af mina medbröder inom denna corps, att de hellre försaka en löneförbättring, huru välbehöflig den än för dem är, än köpa densamma på ett för vårt lands framtida utveckling så skadligt sätt.

Det andra skälet, som anföres för ifrågavarande afgifters höjning, är, att den nu allt för starka tillströmningen till våra läroverk derigenom skulle minskas. Men hvilka lärjungar är det, som framför allt böra från läroverken aflägnas? Utan tvifvel sådana, hvilka sakna hufvud och icke ådagalägga flit. Det är just dessa lärjungar, som hindra de öfriges framsteg, och förorsaka lärarne ett så godt som gagnlöst arbete. För att blifva af med dylika lärjungar vore det väl bättre, om det blefve föreskrifvet, att de lärjungar, som icke på den vanliga tiden genomgå en klass, skola från läroverken afvisas, så vida icke särskilda omständigheter föranleda undantag. Ett sådant stadgande, med allvar och förstånd tillämpadt, skulle efter mitt förmenande utan tvifvel verka gagneligt. Genom de höga afgifterna skapas endast ett företräde för de rikes barn; de få fortfarande rätt att gå qvar vid läroverken, äfven om de äro aldrig så dumma och lata, men de fattiges barn utestängas, äfven om de äro både begåfvade

*Termins- och flitige. Den möjliga nedsättningen för 15 och 20 procent af
afgifter till lärjungeantalet har ingalunda den betydelse, som man velat tillägga
statsverket af densamma och kräfver dessutom en pröfning, som ovilkorligen måste
lärjungar i viss mån blifva både förhatlig och godtycklig. På grund af hvad
vid allmänna jag nu i korthet anfört får jag yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts
läroverk. som utskottets förslag.*
(Forts.)

Herr Sundberg: Angående sjelfva den föreliggande frågan om terminsafgiftens höjande vill jag icke yttra ett ord vidare än det som jag redan har sagt och anledningen hvarför jag begärt ordet än en gång är endast, att jag ville något förtydliga sjelfva det vilkor som jag ansåg nödvändigt att uppställa för den händelse kammareu beslutar skolaafgiftens påförande, antingen i den utsträckning utskottet föreslagit eller såsom jag för min del i min reservation förordat densamma. Min uppmärksamhet har nemligen blifvit fäst derpå, att det uttryck jag i det ursprungliga förslaget till detta vilkor brukat, nemligen ordet lönereglering, är otydligt och kan i tillämpningen gifva anledning till missförstånd. Jag anhåller således att få förtydliga vilkoret på det sätt, att det skulle lyda: *det Riksdagen, med vilkor att den af utskottet föreslagna aflönning för lärarne vid de allmänna läroverken fastställles, besluter o. s. v.*

Då är det så fullkomligt tydligt, att det under alla omständigheter icke gerna kan förstås på mer än ett sätt.

Herr Borg: Jag har begärt ordet för att yrka bifall till utskottets förslag, hvilket jag gör så mycket hellre, som jag i likhet med ett par föregående talare, vidblifvit den äsigt jag i frågan hyst sedan 1880, då jag i Andra Kammaren väckte motion i samma syfte. Det är glädjande förnimma att detta förslag, som då kom hela landet att genljuda af ogillande och nära nog förbannelser, nu, sedan den häftiga opinionen lagt sig, rönt ett annat mottagande. Jag ber att få instämma i och yrka bifall till den af utskottet gifna formuleringen.

Friherre Barnekow: Det förefaller underligt att, då egentligen representanterna för den liberala riktningen borde hålla på den fria undervisningen, yrkanden härom i stället göras af de mera lärde inom kammaren, under det att det praktiska lifvets män och de mera olärde i allmänhet icke tyckas sätta sig emot den föreslagna höjningen af terminsafgifterna. Men, mine herrar, det låter lätt förklara sig, ty de lärde männen anse, att all välfärd och salighet ligger i lärdomen, hvaraf följer nödvändigheten för alla att komma in på den lärda vägen. Jag undrar dock, om det icke ligger sanning i hvad en annan talare sagt, att mången, då han fått den hvita mössan, står inför så mycket bekymmer och besvär, att han har all orsak att önska kunna gå tillbaka till plogen, fast han då icke kan göra det. Jag kan sjelf intyga att sådant händer, ty personer, som varit just i denna ställning, hafva vänt sig till mig och klagat öfver att de narrats in på den lärda banan, och bättre, säga de, hade det varit om det aldrig skett, utan de fått stanna vid kroppsarbetet. Genom den förändring som nu föreslås, skulle det kunna hända, att mången,

som nu möjligen af fåfänga sätter in sina barn i storskolan, låter dem stanna i folkskolan och nöjer sig med den undervisning som der lennas, och jag tror icke, mine herrar, att någon stor fara derigenom hotar, ty följderna blefve kanske endast, att flera personer egnade sig åt arbetet och att arbetarne finne mera anseende än de i närvarande stund hafva. Ty det måste komma derhän, att den, som går klädd i arbetskläder och lefver på sina händers arbete, på grund af sitt yrke åtnjuter lika stort anseende som de, hvilka genomgått de lärda skolorna.

*Termins-
afgifter till
statsverket af
lärjungar
vid allmänna
läroverk.*
(Forts.)

I enlighet med de åsikter jag nu uttalat, hyser jag inga betänkligheter mot och tror det icke i något hänseende vara för vårt land skadligt att införa de nya skolafgifterna och enligt denna uppfattning vågar jag hos herr grefven och talmannen anhålla om proposition på bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på nu förevarande punkt yrkats: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) af herr *Billing*, att Riksdagen, med vilkor att den af utskottet föreslagna aflöning för lärarne vid de allmänna läroverken fastställes, må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förslag samt herr Dahns motion, i hvad den angår ändring i Kongl. Maj:ts förslag i fråga om terminsafgifter, att lärjungarne vid de allmänna läroverken o. s. v. lika med utskottets hemställan; 3:o) af herr *Sundberg*, lika med herr *Billing* med utslutande af de i utskottets förslag förekommande orden »af 10 kronor för lärjunge i första, andra och tredje klassen»; samt 4:o) att utskottets hemställan skulle afslås.

Härefter gjorde herr grefven och talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr *Sundbergs* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf herr grefven och talmannen upptog hvart och ett af de öfriga yrkandena med hemställan, huru vida kammaren ville antaga detsamma såsom kontraposition i den förestående voteringen samt förklarade sig finna de härå afgifna svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Billings* förslag i ämnet.

Jemväl om kontrapositionens innehåll begärdes votering, i anledning hvaraf och sedan såsom kontraposition dervid antagits bifall till utskottets hemställan, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som vill, att vid blifvande votering om bifall till herr *Sundbergs* yrkande i afseende på 4 punkten i Riksdagens första särskilda utskotts utlåtande n:o 1 kontrapositionen skall innehålla bifall till herr *Billings* förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har såsom kontraposition vid nämnda votering antagits bifall till utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—68;
Nej—35.

Härefter uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som bifaller hvad Riksdagens första särskilda utskott hemställt i 4 punkten af sitt utlåtande n:o 1 med den af herr Sundberg föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Billings yrkande i ämnet.

Vid slutet af den häröfver företagna omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—55;
Nej—49.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken.

5 punkten.

Herr Lundström: Kongl. Maj:t har i sin proposition föreslagit, att dessa löner skulle utgå med nedan angifna belopp under förutsättning af att tjänstgöringstiden utsträcker så, att den komme att uppgå till 40 veckor om året. Utskottet har visserligen nedsatt tiden till 39 veckor, men äfven denna nedsättning anser jag för liten och har därför mot utskottets beslut anført reservation samt torde nu få meddela några skäl därför.

Genom de förhöjda terminsavgifter, kammaren nyss beslutit, har kostnaden för barnens underhåll vid läroverken redan stigit i högst betydlig mån. Den måste naturligtvis stiga ännu mera, om barnen nödgas hvarje år uppehålla sig ännu längre tid vid skolan, utan att ändå hela skoltiden förkortas. Det säges visserligen att genom läseterminernas förlängning öfveransträngningen inom skolorna skulle blifva mindre, då arbetet för hvarje dag minskades, men jag tror

icke, att öfveransträngningen äfven för närvarande är så farlig. Vi hafva för öfrigt på förmiddagen i dag hört, att chefen för medicinalstyrelsen förklarar sig anse att någon öfveransträngning inom skolorna icke eger rum, och i så fall torde det nämnda skälet hafva förlorat sin betydelse.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken.

(Forts.)

Ett annat skäl mot förkortade ferier är, att barnen derigenom skulle ännu längre tid än för närvarande nödgas vara frånvarande från föräldrahemmen, och sakna dess för deras moraliska uppfostran så viktiga inverkan. Häremot anföres, att endast $\frac{2}{5}$ af all skolungdomen bor utom hemmen. Detta är äfven riktigt om hela lärjungeantalet i vårt land samt alla klasserna på en gång tagas i beräkning. I Stockholm och Göteborg bor det öfvervägande flertalet i föräldrahemmen. Så äfven vid de mindre läroverken. Men inom de högre klasserna af läroverken blir förhållandet annorlunda och mindre gynnsamt. Om nu äfven det förslag till indragning af åtskilliga små läroverk, som utskottet framställt, går igenom, komma naturligtvis ännu flera barn att skickas från sina hem till de större läroverkens städer. Af tab. sid. 57 i den tabellariska bilagan, som är fogad till läroverkskomiténs betänkande, synes att af lärjungarne i de högre läroverkens tre lägsta klasser 30,2 procent bo utom föräldrahemmen, således mindre än två femtedelar, i 4:de och 5:te klasserna 43,8 procent, således något mer än två femtedelar, men i 6:te och 7:de klasserna ända till 52,9 procent. Mer än hälften måste således i dessa klasser vistas utom föräldrahemmen, och det kan väl ej vara rätt att ännu mer öka den tid hvarunder en så stor del af lärjungarne nödgas sakna hemmets välsignelsebringande inflytande, och detta just vid den ålder, då de bäst behöfva detsamma. Ett tredje skäl mot feriernas förkortning är, att flera framstående läkare hårdt hålla på, att icke läseterminerna förlängas och att barnen icke böra under lång tid af sommaren hållas vid skolorna. Detta kan icke ske utan skada för deras helsa och fysiska utveckling. Såsom skäl för terminernas förlängning anföres: att i afseende på kunskaperna så mycket förloras under sommaren; att intet göres i studieväg; att ungdomen glömmmer hvad den kunnat och kommer tillbaka märkbart sämre än då den gick. Det kan ju hända, att så stundom är förhållandet, men detta skulle lätt kunna hjälpas, om repetitioner ålades, så att ungdomen äfven under ferierna finge litet tänka på studier. Härigenom skulle äfven självverksamheten befordras. Dessutom torde den skarpt teoretiska utbildningen under vistelsen vid skolorna till någon grad kunna motvägas, derigenom att lärjungarne under ferierna hafva tillfälle att sysselsätta sig med praktiska saker.

På grund af allt detta har jag icke kunnat vara med om utskottets förslag i detta fall, utan vill yrka att orden: »under föruttsättning att lästiden så utsträcket, att lärarnes tjänstgöringstid kommer att uppgå till 39 veckor om året», måtte uteslutas ur utskottets förslag, till hvilket jag i öfrigt yrkar bifall.

Herr Sjöörona: Då jag låtit anteckna mig såsom reservant mot utskottets betänkande i denna punkt, torde det tillstå mig att

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken.

(Forts.)

något utförligare, än jag i reservationen antydt, redogöra för hvad jag med denna reservation åsyftat. Utskottets hemställan innehåller att Riksdagen »må på det sättet bifalla Kongl. Maj:ts förslag: att — under förutsättning att lästiden så utsträcket, att lärarnes tjänstgöringstid kommer att uppgå till 39 veckor om året — för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken må bestämmas följande löneförmåner» etc. Detta att lästiden skulle så utsträckas att lärarnes tjänstgöring skulle pågå i 39 veckor innebär att skolornas lärjungar skulle få arbeta 38 veckor och att den 39:de veckan skulle användas till inträdesexamina. För min del har jag, om ock med ganska mycken tvekan, i utskottet varit med om och är fortfarande benägen för att lästiden utsträcket till 38 veckor, hvilket, såsom nämndt, medför en utsträckning af lärarnes tjänstetid till 39 veckor, och jag har icke haft något att invända mot den af Kongl. Maj:t föreslagna och af utskottet tillstyrkta löneregleringen. Men hvad jag icke kunnat biträda är, att lästidens utsträckning för lärjungarne gjorts till vilkor för lärarnes lönereglering. Jag anser att denna fråga bort behandlas särskildt för sig. Det är en mycket viktig fråga, om hvilken ganska olika meningar äro rådande. Jag tror mig veta att icke blott inom Riksdagen utan äfven bland den stora allmänheten många äro mycket mot denna utsträckning af lästiden och att man med nöje skulle bevilja löneregleringen, blott man sluppe lästidens utsträckning. Jag anser således, såsom jag nämnt, att denna fråga bort af utskottet behandlas utan sammankoppling med lönefrågan, och att utskottet derefter bort uppställa sitt förslag så att, derest lästiden utsträckts till 38 veckor, så skulle under vilkor att lärarnes tjänstgöringstid bestämdes till 39 veckor, löneregleringen beviljas. Då emellertid Kongl. Maj:ts proposition är uppstald i öfverensstämmelse med utskottets förslag och jag icke i utskottet vunnit understöd af någon ledamot, så skall jag icke för det närvarande göra något yrkande, öfverlemnande åt dem, bland utskottets ledamöter, som äro mera fackmän än jag, att bemöta de invändningar, som gjort mot lästidens ifrågasatta utsträckning.

Herr Billing: Ännu har icke någon anmärkning gjorts mot hvad i denna punkt tydligen är hufvudsaken, nemligen förslaget till lönereglering för lärarne vid de allmänna läroverken, och jag hoppas att icke någon sådan invändning skall göras utan att denna kammar skall så godt som enhälligt votera för detta förslag. Det enda, hvaremot man gjort invändning, är mot ingressen, med hvilken denna punkt begynner och der det talas om att lärarnes tjänstgöringstid skulle i någon mån förlängas.

Mot terminsförlängningen har den förste talaren anført tre grunder, nemligen dels att kostnaderna för att hålla lärjungarne i skolan skulle ökas för föräldrarna, dels att barnen skulle alltför mycket skiljas från föräldrahemmet och dess inflytande och dels slutligen att man skulle från hygienisk synpunkt hafva något att invända mot terminsförlängningen. Jag vill icke bestrida att ju icke vigt bör läggas på dessa invändningar, så mycket mindre som jag förut haft tillfälle att officielt yttra mig om terminsförlängningen och afstyrkt

den, så ofta den föreslagits till någon större utsträckning. Men dessa af den förste talaren anförda betänkligheter förlora i vikt i samma mån som den föreslagna förlängningen är obetydlig, och det synes mig som om den af utskottet föreslagna förlängningen måste erkännas vara obetydlig.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken.

(Forts.)

Här har föreslagits att lärarnes tjänstgöringstid skulle vara 39 veckor. Det innebär med andra ord att terminerna skulle räcka 38 veckor och detta åter innebär att den effektiva arbetstiden för lärjungarna skulle blifva ej fullt 36 veckor, ty i de 38 veckorna afgå dels påsk- och pingstferierna, dels några lofdagar. Således är här fråga om att våra skolynglingar skulle vistas vid läroverken 36 veckor om året. Jag hemställer om detta verkligen kan anses för en alltför lång tid, om kostnaderna verkligen på något väsentligt sätt ökas för föräldrarna härigenom, om hemmens inflytande på något väsentligt sätt förminsкас och om från helsovårdens synpunkt kan vara någon synnerlig invändning att göra? Jag tror det icke! 36 veckors arbetstid är väl icke för mycket, och, då man ser, att så godt som alla andra länder hafva en mycket längre arbetstid för sina lärjungar, så ligger deruti, jag vill icke säga en bestämd anvisning, men dock en antydning om, hvad som kan gå för sig utan vidare skada. Jag vill visst icke att vi i detta lika litet som i andra hänseenden skola fotografera utlandets bruk, så mycket mindre som vi på grund af klimatiska förhållanden i vårt nordliga land behöfva andra anordningar än i sydligare länder.

Man kan väl icke underkänna den anmärkningens betydelse, att lärjungarnes studietid skulle lida af alltför utsträckta ferier; men hvad som förmått mig tillstyrka utskottets förslag trots betänkligheterna är att jag icke kan fördölja för mig att vårt svenska folk eller, jag säger hellre, *vi* arbeta för litet här i Sverige. Jag tror icke, att det kan bestridas, att vi i det stora hela arbeta för litet och jag tror icke heller, att det kan bestridas att en orsak till att vi vant oss vid att taga för lång ledighet, ligger deruti att vi från barndomen vant oss vid för långa ferier. Jag vill visst icke vara med om en mycket långt utsträckt läsetid, men då nu blott är fråga om att läsåret skulle blifva 38 veckor och arbetstiden ungefär 36 veckor samt ferierna räcka från den 20 december till den 12 januari och så, — hvarpå jag lägger den största vigten, ty sommarferierna, i synnerhet den första delen deraf, hafva i min tanke ett synnerligt värde — från den 9 juni till den 26 augusti, så kan man icke säga, att icke ferierna äro tillräckligt långa.

På grund af hvad jag nu anført ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Jag skall be att, då frågan kommit på tal, få i allo instämma med utskottet. Helst hade jag instämt med Kongl. Maj:t, då jag anser en läsetermin af 40 veckor långtifrån för mycket och har samma uppfattning som den senaste talaren att man här i Sverige arbetar alldeles för litet i jämförelse med andra folk. Mot hvad den talaren nämde angående de klimatiska förhållandena, vill jag erinra att både i Norge och i Danmark, som i detta hän-

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken. seende äro ungefärligen likställda med oss, anser man sig kunna arbeta mycket mera än här af Kongl. Maj:t föreslagits. Jag inser icke heller hvarför utskottet knappat af den 40:de veckan; men då nu så skett och icke något annat yrkande framstälts, skall jag föga mig deruti. Dock hoppas jag att någon vidare afknappning icke kommer i fråga.

(Forts.)

Herr Berg: Då jag icke är fackman och icke i öfrigt tilltror mig att ingå i någon närmare kritik öfver hvad som här föreslagits, vill jag endast, dertill uppfordrad af min fosterlandskärlek och mitt samvete, i korthet yttra mig öfver något, som jag uti förslaget saknar, samt uttala såsom ett önskemål att den brist, som jag trott mig finna, bör afhjelpas. Det är nemligen hvarken i nu gällande läroverksstadga eller i dessa förslag från ecklesiastikdepartementet och utskottet något yttradt derom, att undervisningen i våra allmänna skolor måtte varda fosterländsk. Det är otvifvelaktigt att alla hysa den önskan att så måtte blifva fallet. Större länder än vårt hafva ansett sådant nödigt och då staten uppoffrar flera millioner om året på sina skolor, synes det mig nödigt att se till icke allenast att ungdomen uppfostras till insigtsfulle medborgare utan äfven att den lär sig älska sitt land och lär sig blifva villig att för detta land göra uppoffringar. Det är naturligt och jag är förvissad om att de fosterländske män, som framställt dessa förslag, icke förbisett detta, utan det är uppenbart att de ansett särskilda åtgärder därför icke nödiga, men i vår materialistiska och nihilistiska tid kan det icke skada utan måste tvärt om anses af stor vigt att lärarne hålla sig och skolorna fria från dylika meningsströmningar, och för att åstadkomma detta behöfves enligt min förmening särskilda föreskrifter. Jag har såsom examensvittne vid ett läroverk iakttagit hurusom läraren i historia undervisat i rabulistisk rigtning. Det är uppenbart att det behöfves åtgärder mot ett sådant oskick i skolan. Särskildt i de tyska skolorna har man försökt främja den fosterländska andan genom att föreskrifva bland annat skolfester — och den, som varit närvarande vid en sådan tysk skolfest för firande af ett fosterländskt minne, den måste, i likhet med mig, vara öfvvertygad om att en sådan anordning är synnerligen väl egnad att hos lärjungar och lärare väcka och underhålla ett fosterländskt sinne. Vidare verkar denna anordning på hela skolundervisningen effektivt, derigenom att ungdomen får täfla i författandet af fosterländska tal, äreminnen och hymner, som granskas af lärarne och föredragas af de skickligaste och bäste af ynglingarna. Då nu här i statsrådsprotokollet nämnes att lärotiden skall vara 40 veckor årligen, hvilket sedan af utskottet inskränkts till 39 veckor, och detta föranleder till att ledigheten under terminerna begränsas till sex lofdagar, synes det mig som om det skulle vara särdeles viktigt och som om Första Kammaren skulle kunna instämna i det önskemålet att utom de sex föreslagna ledighetsdagarna jemväl en dag hvarje år afsattes till en skolfest för firandet af något fosterländskt minne.

Herr Sandberg: I fråga om den föreslagna utsträckningen af

lästiden vill jag endast uttala min öfvertygelse, att frukterna af denna utsträckning komma att blifva af långt mindre betydighet än man väntar och föreställer sig.

Deremot tager jag mig friheten rigta uppmärksamheten på en ingalunda fördelaktig följd af den nya löneregleringen, om den blir en verklighet. Om jag t. ex. fäster mig vid en adjunkts ställning i högsta lönegraden, så har han för närvarande 3,500 kronor i lön hvarjemte såsom extra lönetillägg eller tjenstgöringspengar till honom utgå 250 kronor. I händelse af behof utaf ledighet för exempelvis sjukdom skall han af denna inkomst afstå till sin vikarie tjenstgöringspengarne 250 kronor samt en fjerdedel af lönen 875 kronor, summa 1,125 kronor. Bifalles deremot det nu framställda förslaget, skall han under samma förhållanden afstå en fjerdedel af lönen 3,000 kronor med 750 kronor samt tjenstgöringspengarne 1,000 kronor, summa 1,750 kronor. För en person med så ringa inkomster som en adjunkt är denna skilnad af 625 kronor högst betydlig, särskildt om man tänker på de bekymmersamma förhållanden, hvarunder behofvet af ledighet uppkommer.

Ett annat exempel. En rektor vid ett femklassigt läroverk utom Stockholm åtnjuter för närvarande efter tio års tjenstgöring i lön 4,000 kronor jemte tjenstgöringspenningar 250 kronor. Om han tager ledighet, skall han afstå af lönen 1,000 kronor samt tjenstgöringspenningarna och har således kvar 3,000 kronor af lefva af. Blir utskottets förslag lag, skall han i högsta lönegraden hafva 3,200 kronor i lön samt 1,300 kronor i tjenstgöringspengar hvaraf han vid ledighet skall afstå en fjerdedel af lönen 800 kronor samt tjenstgöringspenningarna, sålunda tillhoppa 2,100 kronor, och får således blott kvar för sitt eget behof 2,400 kronor, betydligt mindre än för närvarande.

Följden af dessa förhållanden blir naturligtvis den, att äldre lärare måste anstränga sig till det yttersta och släpa med i tjensten långt efter det deras arbetskraft och duglighet aftagit, därför att deras inkomster icke tåla vid en sådan minskning, som skulle uppkomma, om de toge ledighet.

Jag har emellertid icke något yrkande att framställa.

Herr Carlborg: Jag har intet annat att säga än att jag till alla delar instämmer i hvad herr Berg yttrat.

Herr Sjöcrona: Då en ledamot af kammaren sagt sig icke kunna inse, hvarför utskottet tagit bort en af de 40 veckor, som Kongl. Maj:t föreslagit skola utgöra läsarets längd, och möjligtvis flere i kammaren önska upplysning härom, skall jag såsom medlem af utskottet tillåta mig nämna, att skälet till denna ändring varit, att det icke låtit sig göra att taga ut dessa 40 veckor, med mindre än att vårterminen skulle komma att räcka ända till den 20 juni och, derest terminen börjat efter den 12 januari, till och med en och annan dag derutöfver. Utskottet har nu ansett, att veckan mellan den 13 och den 20 juni, som kanske är den härligaste tiden af hela sommaren, borde lemnas fri för både lärare och lärjungar.

Herr Alin: Innan diskussionen öfvergår från det ämne, som i första rummet varit föremål för behandling, skall jag be att få yttra några ord.

Löneregl-
ring för
lärarne vid
de högre och
femklassiga
läroverken.
(Forts.)

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken.

(Forts.)

Till en början instämmer jag i allt hvad som yttrats derom, att denna fråga om löneförhöjning åt lärarne borde föreslagits utan förutsättning af lästidens utsträckning. Behovvet af en förhöjning af lärarnes löner har så många gånger framhållits och har äfven af utskottet så obetingadt erkänts, att det synes mig, att man med allt skäl kan sätta i fråga, huruvida ett dylikt vilkor borde hafva vidfogats utskottets framställning. Utskottet säger sjelft: Hvad angår behovvet af löneförbättring för lärarne, så är det obestriddigt, att desse tjenstemän äro väsentligen sämre aflönade än öfrige, hvilka äro med dem likstälde i afseende på utbildning och tjenstgöring, till och med sämre än flere, hvilkas studiekurs icke kan med deras jemföras, hvartill kommer, att utsigterna till befordran till förmånligare befattningar, såsom af 1878 års löneregeringskomité visats, äro synnerligen små för lärarne i jemförelse med andra tjenstemän.

Under sådana förhållanden synes det mig som sagdt, att löneförhöjningen bort hafva af utskottet föreslagits utan ifrågavarande vilkor och instämmer jag således i detta fall med reservanten herr Sjöcrona.

Äfven med den andre reservanten herr Lundström instämmer jag emellertid deruti, att utskottet icke borde hafva föreslagit den förlängning af läseterminerna, hvarom det hemställt. Jag delar fullkomligt herr Lundströms åsigt derom att i vårt land, — der en så stor del af den ungdom, som besöker de offentliga läroverken, måste för att komma i åtnjutande af undervisning gå miste om föräldrahemmets inflytande, att dess antal uppgår till nära hälften af lärjungarnes och der förhållandet, om man inskränker betraktelsen till landsorten, ställer sig ännu ogynsamare, — det måste vara en betänkelig sak att ytterligare utsträcka tiden för barnens frånvaro från hemmet.

Det har nämnts såsom skäl, hvarför man trots den betänklighet, som mött mot utsträckningar af läsarets längd, ansett sig böra föreslå densamma, att, såsom utskottet äfven påpekat, »det klagats öfver, att de svenska läroverkens lärjungar vid ankomsten till universitetet i jemförelse med andra länders röjde omogenhet och bristande förmåga att begagna sig af den akademiska undervisningen.» »Då nu», säger utskottet vidare, »fordringarne i afgangsexamen i det hela icke kunna sänkas och antalet årsklasser icke kan ökas, synes ingen annan utväg till afhjelpande af de nämnda olägenheterna återstå, än att läsaret förlänges.»

Jag undrar dock, om man icke skulle kunna tänka sig en bot för det onda genom förändringar i ämnesföljden och undervisningsplanen inom skolorna. Jag hänvisar i detta afseende särskildt till de förändringar, som nämnas i det anförande till statsrådsprotokollet, hvilket medföljde Kongl. Maj:ts proposition i läroverksfrågan vid 1887 riksdag.

Hvad angår det som af en föregående talare till försvar för utskottets förslag anförts derom, att arbetstiden hos oss behöfde ökas, så förefaller det mig som om man äfven under nuvarande förhållanden skulle kunna ställa så till, att ferierna icke behöfde förflyta alldeles gagnslöst, i det att lärarne skulle kunna genom lämpliga an-

visningar vid vårterminens slut sätta lärjungarne i tillfälle att begagna någon del af den tid de vistas i hemmen till förkofran i sina insigter. Detta allt, som jag nu anført, gör att jag instämmer i det yrkande herr Lundström framställt, att utskottets förslag måtte allenast på så sätt bifallas, att orden »under förutsättning att lästiden må utsträckas, att lärarnes tjänstgöringstid kommer att uppgå till 39 veckor om året» utgå ur dess hemställan.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken.
(Forts.)

Herr Sundberg: Jag trodde knappast, att det skulle vara behöfligt att vidare försvara den förlängning af arbetstiden, som utskottet föreslagit. Den siste ärade talaren har emellertid ånyo opponerat sig deremot och sagt först och främst, att det vore olyckligt, om det vore endast under förutsättning af den af Kongl. Maj:t föreslagna förlängning af läsåret, som den önskade förhöjningen af lärarnes löner äskades, och för det andra, att den föreslagna utsträckningen af lästiden skulle vara mindre gagnelig och tjenlig för den ungdom, som vid läroverken undervisas.

Hvad den första anmärkningen vidkommer, så är det Kongl. Maj:ts ensak att uppställa sina propositioner så som han behagar. och jag för min del kan icke finna, att det ligger något olämpligt deri, att, när en rätt betydlig förhöjning i lärarnes löner sker, Kongl. Maj:t ställer i samband härmed en förlängning i deras arbets- och tjenstetid, helst en sådan förlängning, hvilken, såsom Kammaren har sig väl bekant, under många år varit ifrågasatt.

Att några olägenheter skulle följa af en så obetydlig förlängning af arbetstiden som med tre veckor, erkänner jag öppet, att jag har svårt att begripa. Af årets 52 veckor skulle ju i alla fall såsom ferieveckor, under hvilka ungdomen vore helt och hållet hänvisad till hemmen, återstå 13, och detta är en ganska vacker tid. Härtill kommer, att den vinst man kan göra genom denna, som det synes, mycket oansenliga förlängning af läsåret med tre veckor i sjelfva verket icke är ringa. Om man beräknar lärjungarnes undervisningstid till 9 år eller längden af nuvarande undervisningskurs, finner man, att, då 3×9 är = 27, man med dessa tre veckor för hela perioden vinner nära ett helt läsår, och detta är ej småsaker med afseende på de resultat af undervisningen, som man bör kunna hoppas på.

Hvad beträffar hänvisningen till hemmen och det fördelaktiga inflytande, ungdomen der röner o. s. v., är det visserligen sant, att vistelsen i hemmen är för barnen gagnelig. Det kan väl också hända, att det vore mycket bra, om, såsom den förste talaren sade, ungdomen der kunde sysselsättas med åtskilliga mera praktiska bestyr, som på en gång stärka kroppskrafterna och de andliga förmögenheterna. Detta låter utmärkt bra, men den som sett det verkliga bruket af de långa ferieveckorna, särskildt om sommaren, och huru större delen af barnen då går och blott slår dank, den litat ej mycket på en sådan poetisk förgyllning.

Jag för min del anser det ganska välbetänkt att med tre veckor förlänga läsåret. Vi komma ändock att stå lägre med afseende på lästid än öfriga folk i Europa. Som bekant, hafva frausmännen 41

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken. veckor, tyskarne 42 veckor, danskar och norrmän 43 veckor, norrmännen till och med något deröfver. Skulle icke då vi, hos hvilka de klimatiska förhållandena väl icke äro så olika t. ex. norrmännens, tåla vid en lästid af 39 veckor? Jo, för visso. Jag tror icke, att detta möter det ringaste hinder.

(Forts.)

Vidkommande de anmärkingar mot afföningsförhållandena enligt utskottets förslag, som framstälts af den ärade talaren på kalmarbänken, så tror jag, att han i mycket missuppfattat och missförstått de nya vilkor vid tjänstledighet, som inträdt genom affönningens fördelning på lön och tjänstgöringspengar. Han förestälde sig, att en lärare vid ledighet skulle mista ej blott tjänstgöringspengarne utan äfven en del af lönen. Jag behöfver icke säga, att denna uppfattning icke är riktig, och om han vill fundera något närmare på saken, skall han säkert finna, att han misstagit sig.

Slutligen har en talare i detta sammanhang yttrat sig om något, som för den föredragna punkten själf är främmande, nemligen talet om att undervisningen borde göras mera fosterländsk än den för närvarande är, derom ingenting finnes stadgad, samt att han själf såsom examensvittne, hört en lärare vid ett af våra offentliga läroverk i en examen i fäderneslandets historia yttra ganska rabulistiska åsigtter o. s. v.

Det är visst att beklaga, om någon lärare glömmet det fosterländska vid sin undervisning, men hur man genom några lagstadganden skall få folk att bli fosterländska, det förstär jag icke. Det bör vara för hvarje lärare själfklart, att han skall ställa sin undervisning så, att de fosterländska minnena icke af honom förgätas, han må vara anställd vid ett statens allmänna läroverk eller vid en folkskola, men härvid är icke möjligt att stadga något, utan sättet, hvarpå det fosterländska elementet skall kunna göra sig gällande i undervisningen, är någonting, som på den metodiska vägen skall inhemtas, och kan icke inläras på annat vis.

Hvad följden skulle bli af den särskilda lofdagen, som borde användas till skolfester, det lemnar jag derhän. Icke tror jag, det skulle vara särdeles lämpligt att derom gifva någon särskild föreskrift. Om på ett eller annat ställe det kan anses lämpligt att anställa en sådan skolfest, kan det ju gå för sig ändå. Icke vet jag, hvarför den skulle anställas, möjligen till firande det ena året af ett stort fosterländskt minne, det andra af ett annat. Denna sak får man väl emellertid öfverlåta åt vederbörandes eget bepröfvande, och icke kan det behöfvas eller ens anses lämpligt att derom genom en lag gifva några bestämmelser.

Jag skall nu ej längre upptaga kammarens tid och anhåller om bifall till utskottets förslag i denna punkt, sådant det föreligger.

Herr Alin: Jag ber att till hvad jag nyss anförde få tillägga ett par ord rörande en sak, som berördes i den siste högt ärade talarens yttrande.

Då jag hade ordet, var det min afsigt att instämma i hvad herr Berg yttrade. Jag tror, att i en tid som vår, hvilken är utmärkt bland annat deraf, att känslan för fosterlandets minnen och ära allt

mera försvagas, och det så, att känslan för fosterlandets sjelfständighet deraf röner inflytande, det vore helsosamt, om vi följde exemplet från andra land och ansloge en dag af skolåret till en fosterländsk minnesdag. Säsom t. ex. Sedandagen firas i de tyska skolorna, så skulle man i de svenska skolorna lämpligen kunna fira den 6 november.

Lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken.
(Forts.)

Herr Reuterswärd: Jag har icke begärt ordet med anledning af innehållet i den föredragna punkten, ty jag kommer att rösta för utskottets hemställan i densamma, utan till följd af herr Bergs förslag. Så vidt jag fattat, gjorde han icke något yrkande, och kan således hans förslag icke inkomma i något lagstadgande, utan önskade han endast göra ett uttalande. Hvad han yttrade finner jag för min del ganska tilltalande och jag har ingenting emot att uttala säsom en önskan, att åt skolynglingarne måtte ärligen lemnas en dag ledig till att fira fosterländska minnen. Den siste ärade talaren föreslog till sådan dag en bemärkelsedag i vår historia, den 6 november, och härutinnan instämmer jag äfven till fullo med honom.

Något yrkande kan icke komma i fråga att i detta ämne göra, utan kunna vi vid detta tillfälle blott uttala en from önskan att nägonting måtte i saken åtgöras.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr grefven och talmannen, att i afseende på nu föredragna punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, af herr *Lundström*, att utskottets hemställan skulle bifallas med uteslutande af orden »under förutsättning att lästiden så utsträcket, att lärarnes tienstgöringstid kommer att uppgå till 39 veckor om året.»

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

På hemställan af herr grefven och talmannen uppsköts den fortsatta behandlingen af förevarande utlåtande till nästa sammanträde.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afstående till Umeå stad af ett område utaf länsresidenstomten och den s. k. Döbelns park i nämnda stad;

n:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upphörande af den inom Kalmar stift utgående s. k. allhelgona-hjelpen;

n:o 38, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående befrivelse för sterbhusdelegarne efter affidne justitieombudsmannen S. L. Theorells enka, Sofia Wilhelmina Theorell, född von Schwerin, från

erläggande af stämpelafgift vid lagfart å fideikommisssegendomen Borkhult med Gobo och underlydande hemman;

n:o 39, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående befrielse från utgifvande till kronan af vissa s. k. skilnadsarrenden;

n:o 40, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående nedläggning i de på viss jord hvilande grundskatter m. m.;

n:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 1, 6 och 9 §§ i lagen angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären den 5 juni 1885;

n:o 42, i anledning af Riksdagens år 1889 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1888;

n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af en del utaf den s. k. lasarettstomten i Falun;

n:o 44, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsondring af jord från indragna militiebostället Vissefjerda Storegård n:o 1 i Kalmar län;

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af den s. k. Kommendantsängen vid skansen Kronan i Göteborg m. m.;

n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Hvetlanda bysambhälle af viss del af förra häradshöfdingebostället ett mantal Hvetlanda Thomas- och Kullagården n:is 4 och 6; samt

n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statens öfvertagande af ett rörande säteriet Mossebo med underlydande hemman i Mölltorps socken af Vadsbo härad afslutadt köp.

På framställning af herr grefven och talmannen beslöts, att på föredragningslistan till nästa sammanträde skulle uppföras främst de denna dag första gången bordlagda ärendena samt sist de ärenden, som blifvit denna dag andra gången bordlagda.

Justerades ytterligare ett protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 9,47 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.